

PRÁVO VLASTNÍŤ A POKOJNE UŽÍVAŤ MAJETOK AJ V KONTEXTE JEDENÁŠŤROČNÉHO SPORU ŽALOBCOV

KATARÍNA DROBNÁ

Abstract: **The Right to Own and Peacefully Enjoy the Property Also in the Context of the Plaintiffs' Eleven-Year Old Litigation**

The main aim of this article is to introduce the reader to the system of the ownership right protection in the context of the national legislation as well as the case law of the European Court of Human Rights, using an illustrative example of spouses (plaintiffs), who have been seeking, for more than eleven years in court proceedings initiated by an action brought, issuance by a competent first instance court of a decision ordering the defendants to (i) remove the constructions and appurtenances thereto, which they are using illegally, and (ii) remove the movable assets from the real estate (i.e. from the land plots) which is the plaintiffs' joint property. The plaintiffs consider that the essence of the violation of their right to own and peacefully enjoy their property, in the circumstances of the present case, is that for more than 11 years since the action was brought to the court, the plaintiffs have had no definitive legal title by virtue of which they could *de facto* dispose of their property, despite being *de jure* owners of the concerned real estate. Due to illegal constructions (or so-called “black constructions”) built on the land plots that are the plaintiffs' joint property, the plaintiffs are prevented from the peaceful use, enjoyment of the fruits and benefits, or disposal of the subject-matter of their ownership.

Keywords: property; right to own; right to peacefully enjoy property

Kľúčové slová: majetok; právo vlastníť; právo pokojne užívať majetok

DOI: 10.14712/23366478.2024.143

ÚVOD

Právo vlastníť a ekvivalentné právo pokojne užívať svoj majetok je upravený v čl. 20 Ústavy Slovenskej republiky, v čl. 11 Listiny základných práv a slobôd, a v čl. 1 Dodatkového protokolu 1 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Dodatkový protokol).

Predmetom vlastníckych práv tak, ako sú garantované v čl. 20 Ústavy Slovenskej republiky, sú nie len hnutel'né a nehnuteľné veci, no pod tento pojem je možné zaradiť aj iné práva majetkového charakteru. Sám Ústavný súd Slovenskej republiky konštatoval,

že nejde len o veci, ale môže ísť aj o práva a iné majetkové hodnoty.¹ V tomto rozhodnutí je priblíženie sa vnútroštátnej judikatúry k širšiemu výkladu pojmu „majetok“ zrejme, a to tak, ako ho vykladá aj Európsky súd pre ľudské práva (ESLP).

Cieľom tohto článku je v jeho možnom rozsahu priblížiť čitateľovi obsah základného práva vlastníť a pokojne užívať majetok a jednotlivé závery z uvedeného aplikovať na právnu vec manželov, ktorí pred vyše 11 rokmi podali na súd žalobu o odstránenie stavieb s príslušenstvom a vypratanie nehnuteľností na príslušný prvostupňový súd s cieľom vydania rozhodnutia, ktorým súd prikáže žalovaným odstrániť stavby s príslušenstvom, a prikáže žalovaným vypratať hnutel'né veci z nehnuteľností, ktoré sú v bezpodielovom spoluvlastníctve žalobcov. Možno uviesť, že pomocou stavieb na pozemkoch, ktoré sú v spoluvlastníctve žalobcov, bola vytvorená nelegálna osada.

Z obsahu spisového materiálu je zrejme, že žalovaní užívali pozemky patriace do bezpodielového spoluvlastníctva žalobcov nezákonným spôsobom, keďže bez akéhokoľvek súhlasu majiteľov (žalobcov) pozemky začali užívať a postavili si na nich niekoľko „čiernych stavieb“. Na parcelách pozemkov, ktoré sú vo vlastníctve žalobcov, bolo zmapovaných spolu 19 stavieb. Predmetné neoprávnené stavby sa buď v celej svojej rozlohe nachádzali na pozemkoch vo vlastníctve žalobcov, alebo sa na týchto pozemkoch nachádzala len časť stavby, pričom jej zvyšná časť sa nachádza na parcelách, ktoré už nie sú vo vlastníctve žalobcov.

Vlastníctvo žalobcov k pozemkom je nesporné, čo preukazuje list vlastníctva. Napriek tomu, že manželia (žalobcovia) sú legitímnymi vlastníkmi daných pozemkov, žalovaní tieto pozemky užívali bez akéhokoľvek oprávnenia, bez ich súhlasu a zadarmo. *De facto* majú teda iba „holé vlastníctvo“ a nemôžu predmet svojho vlastníctva pokojne užívať, požívať jeho plody a úžitky, ani nijak s nimi nakladať a disponovať.

Žalobca (manžel) navrhol žalovaným prenájom daných nehnuteľností za poddimenzovanú cenu (vzhľadom k trhovým cenám), čo však žalovaní odmietli, napriek tomu, že žalobcom týmto protiprávnym konaním navyiac vzniká nemalá škoda.

Pokiaľ ide o presnú špecifikáciu stavieb, príslušenstva stavieb a špecifikáciu hnutel'ných vecí, ktoré majú byť vypratane, je nutné uviesť, že na to, aby táto špecifikácia zodpovedala reálnemu súčasnému stavu, bude potrebné vykonať znalecké dokazovanie. V tomto prípade žalobcovia navrhli, aby súd zabezpečil dôkaz a to znalecký posudok vypracovaný znalcom z odboru geodézie a kartografie, ktorý by presne zameral existujúce stavby a ich príslušenstvo a zdokumentoval zakreslením do katastrálnej mapy aj fotograficky ich polohu na zodpovedajúcej spornej parcele. Rovnako by tak bolo možné získať aj podklady pre aktuálnu špecifikáciu hnutel'ných vecí nachádzajúcich sa na sporných pozemkoch za účelom ich vypratania žalovanými.

Žalobcovia v tomto konaní už viackrát žiadali súd o ustanovenie predmetného znalca, keďže znalecký posudok bude v predmetnej veci najdôležitejším dôkazným prostriedkom, a tým aj relevantným podkladom pre vydanie meritórneho rozhodnutia vo veci samej, ktoré bude spĺňať predpoklady vykonateľného exekučného titulu. Súd prvej inštancie však napriek uvedenému na predmetné žiadosti o ustanovenie znalca nereagoval.

¹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 13. 5. 1997, sp. zn. II. ÚS 19/97.

Žalobcovia majú za to, že svojou dlhoročnou nečinnosťou sa tak súd pričiňuje k zásahu do práva žalobcov vlastníť a pokojne užívať majetok rovnakým spôsobom ako žalovaná strana, aj keď len nepriamo a to svojou nečinnosťou a neschopnosťou odstrániť stav ich dlhoročnej právnej neistoty.

V predmetnej veci podali v minulosti žalobcovia ústavnú sťažnosť pre porušenie ich práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd a práva na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Dohovor), pričom Ústavný súd Slovenskej republiky rozhodol, že ich základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a práva na prejednanie veci v primeranej lehote porušené bolo, prikázal prvostupňovému súdu, aby vo veci konal bez zbytočných prietáhov a priznal žalobcom primerané finančné zadosťučinenie.

Toho času chcú podať na Ústavný súd Slovenskej republiky ústavnú sťažnosť smerujúcu k vysloveniu porušenia ich práva vlastníť a pokojne užívať majetok.

1. ÚPRAVA VLASTNÍCKYCH PRÁV PODĽA PRÁVNEJ ÚPRAVY A JUDIKATÚRY V SR

Vlastnícke právo je jedným z kľúčových inštitútov súkromného práva. Občiansky zákonník obsah vlastníckeho práva vymedzuje tak, že vlastník veci je predmet svojho vlastníctva oprávnený držať, užívať, požívať jeho plody a úžitky a nakladať s ním (§ 123 Občianskeho zákonníka), čo vychádza z rímsko-právnej koncepcie obsahu vlastníckeho práva (*ius possidendi, ius utendi et fruendi, ius disponendi*) s dôrazom na istú limitáciu vlastníckej moci objektívnym právom.

Napriek tomu, že právny poriadok Slovenskej republiky priznáva právo svoj majetok držať, užívať a požívať jeho plody a úžitky, právo vecou disponovať a rovnako tak právo na ochranu proti akémukoľvek neoprávnenému zásahu do jeho vlastníckej práva, v mnohých prípadoch tieto ústavné práva nie sú rešpektované.

Pri skúmaní zásahu orgánu verejnej moci do základných práv a právom chránených záujmov jednotlivca, ktoré sú garantované nie len Ústavou Slovenskej republiky, ale aj medzinárodnými zmluvami, ku ktorých záväznosti sa zaviazala aj Slovenská republika s odkazom na čl. 154c Ústavy Slovenskej republiky, je nutné v prvom rade tento zásah preskúmať s poukazom na splnenie troch podmienok, ktorými sú: (i) legalita zásahu; (ii) legitimita zásahu; (iii) proporcionalita zásahu.²

Preskúmanie splnenia týchto predpokladov (i)–(iii), označovaných ako tzv. „Engel kritériá“ (pomenované podľa rozsudku ESĽP *Engel a ďalší proti Holandsku*³), poskytne odpoveď na to, či subjekt, do ktorého práv bolo zasiahnuté, je povinný tento úkon zasahujúci do jeho práv a právom chránených záujmov strpieť, alebo či orgán štátu, ktorý

² SVÁK, J. *Nadnárodné systémy ochrany ľudských práv. III. Zväzok, Ochrana súkromia a majetku*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 533.

³ Rozsudok ESĽP z 8. 6. 1976 v konaní o sťažnosti č. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72 vo veci *Engel a ďalší proti Holandsku*.

tento inkriminovaný úkon vykonal, konal nezákonne a v rozpore s už spomínanými kritériami legality, legitimity a proporcionality vo vzťahu k posudzovanému porušovateľnému základnému právu vlastníť a pokojne užívať majetok.

Žalobcovia majú za to, že v ich prípade dochádza k porušeniu zásady legality ako aj legitimity a v neposlednom rade aj proporcionality zákroku voči ich základnému právu vlastníť a pokojne užívať majetok, nakoľko v právnom poriadku Slovenskej republiky sa žalobcovia dostali do priestoru, kedy z dôvodu dlhodobej nečinnosti zo strany súdu, dochádza k neúnosne dlhému (vyše 11 rokov trvajúcemu) obdobiu akejkolvek šance žalobcov riadne užívať svoju nehnuteľnosť, na ktorej je postavená nelegálna stavba, ku ktorej odstráneniu sa žalobcovia súdnym konaním snažia dopracovať.

Zjednodušene pojem legitimita úkonu možno vyložiť ako oprávnenosť či ospravedlivenosť postupu / zásahu, zatiaľ čo pojmom legalita úkonu sa myslí konanie zodpovedajúce právnomu predpisu alebo zákonu. Žalobcovia majú za to, že v danom prípade dochádza k porušeniu zásady legality, nakoľko právny poriadok Slovenskej republiky súdu v žiadnom prípade nedovoľuje na základe akéhokoľvek predpisu byť absolútne nečinný v súdnom konaní.

Podľa uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 31. 5. 2022, sp. zn. 7Cdo/101/2021: „Čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky zaručuje každému právo vlastníť majetok a každému vlastníkovi rovnaký obsah a ochranu jeho vlastníckeho práva. Podľa konštantnej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky toto ustanovenie nezaručuje právo nadobudnúť určitú konkrétnu vec do vlastníctva, ale zaručuje naopak každému, kto v súlade s právnym poriadkom určitú konkrétnu vec do vlastníctva nadobudol, že svoje vlastnícke právo stratí opäť iba v súlade so zákonom [...] Vlastník má právo užívať svoj majetok ‚pokojne‘, a nemôže byť teda nútený pravidelne si zisťovať, či jeho majetku náhodou nehrozí zo strany tretích osôb zásah.“

„[...] ústavný súd pri posudzovaní zásahu do základného práva sťažovateľky vlastníť majetok podľa čl. 20 ústavy prihliadal aj na v sťažnosti označenú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len ‚ESLP‘), v zmysle ktorej sa za majetok považuje aj majetková hodnota vrátane pohľadávky, o ktorých môže sťažovateľka tvrdiť, že má aspoň legitímnu nádej na jej zhmotnenie (rozsudok ESLP vo veci PINE VALLEY DEVELOPMENTS LTD. a iní v Írsko z 29. novembra 1991 a rozsudok ESLP vo veci PRESOS COMPANIA NAVIERA S. A. a iní v Belgicko z 20. novembra 1995).“⁴

Odvolávajúci sa na judikatúru ESLP, Ústavný súd Slovenskej republiky uviedol, že každý zásah do práva na pokojné užívanie majetku musí byť sprevádzaný procedurálnymi garanciami umožňujúcimi jednotlivcom rozumnú možnosť predložiť ich vec pred orgán verejnej moci pre účely efektívneho domáhania sa preskúmania zásahu (Rozsudok ESLP vo veci *Hentrich proti Francúzsku*⁵).

„Novovytváranou judikatúrou sa postupne stáva taká prax ústavného súdu, podľa ktorej všeobecný súd môže byť porušovateľom základných práv a slobôd hmotného charakteru (kam patrí aj právo vlastníť a pokojne užívať majetok) aj bez porušenia

⁴ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 6. 4. 2011, sp. zn. I. ÚS 423/2010.

⁵ Rozsudok ESLP z 22. 9. 1994 v konaní o sťažnosti č. 13616/88 vo veci *Hentrich proti Francúzsku*.

ústavno-procesných princípov postupu vyplývajúcich z čl. 46 až čl. 48 ústavy (I. ÚS 131/09, II. ÚS 111/08, III. ÚS 196/08, IV. ÚS 360/04).“⁶

Obmedzenie ústavných práv, ak to Ústava Slovenskej republiky dovoľuje, je možné iba v súlade s podmienkami v nej ustanovenými (čl. 2 ods. 3 a čl. 13 ods. 2 až 4 Ústavy Slovenskej republiky). Podľa čl. 13 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky medzi základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom. Touto podmienkou sa orgán zákonodarnej moci splnomocňuje na obmedzenie ústavných práv a slobôd a vylučuje sa ich obmedzenie právnym predpisom iného štátneho orgánu. Podľa čl. 13 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ. Podľa citovaného ustanovenia Ústavy Slovenskej republiky teda nestačí, aby sa základné právo alebo sloboda obmedzila zákonom, ale zákon musí mať aj určitú kvalitu.⁷

Ústavný súd Slovenskej republiky vo svojej judikatúre neustále pripomína, že Ústava Slovenskej republiky predstavuje právny celok, ktorý treba aplikovať vo vzájomnej súvislosti všetkých ústavných noriem. Len výnimočne a ojedinele môže nastať stav, keď sa spoločensky upravený vzťah upravuje jedinou normou ústavy.⁸ Každé ustanovenie Ústavy Slovenskej republiky treba interpretovať a uplatňovať v nadväznosti na iné normy Ústavy, pokiaľ existuje medzi nimi príčinná súvislosť a preto Ústavný súd Slovenskej republiky opakovane vyslovil názor, že ustanovenia Ústavy Slovenskej republiky sa vysvetľujú a uplatňujú vo vzájomnej súvislosti všetkých relevantných noriem (II. ÚS 31/97, PL. ÚS 13/97, PL. ÚS 15/98, II. ÚS 10/99, I. ÚS 53/01, PL. ÚS 12/01, PL. ÚS 9/04, atď.).

Požiadavku interpretácie a aplikácie ústavných noriem v ich vzájomnej príčinnej súvislosti treba nepochybne uplatňovať aj vo vzťahu k interpretácii a aplikácii právnych noriem nižšej právnej sily, pričom jej rešpektovanie možno považovať za jeden zo základných predpokladov ústavne konformnej interpretácie a aplikácie právnych noriem.⁹

Zároveň zo zásady ústavne konformného výkladu a uplatňovania právnych predpisov explicitne vyjadrenej v čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky vyplýva aj požiadavka, aby všetky orgány verejnej moci vykladali a uplatňovali zákony (záonné normy) v súlade s obsahom a účelom dotknutých ústavných noriem.¹⁰

Z ustálenej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky taktiež vyplýva, že v prípade, keď právnu normu možno vysvetľovať viacerými spôsobmi, pričom niektorý z nich je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky a medzinárodnými dohovormi a iný s nimi v súlade nie je, neexistuje ústavný dôvod na zrušenie takejto právnej normy.¹¹ Na základe uplatnenia výkladového pravidla vyplývajúceho z čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky majú totiž všetky štátne orgány povinnosť vykladať právnu normu v súlade s Ústavou Slovenskej republiky.¹²

⁶ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. 6. 2010, sp. zn. I. ÚS 407/08.

⁷ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10. 9. 1996, sp. zn. PL. ÚS 43/95.

⁸ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10. 10. 1995, sp. zn. II. ÚS 128/95.

⁹ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 3. 7. 2013, sp. zn. PL. ÚS 110/2011.

¹⁰ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10. 2. 2009, sp. zn. III. ÚS 273/08.

¹¹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 11. 3. 1999, sp. zn. PL. ÚS 15/98.

¹² Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 1. 10. 2008, sp. zn. PL. ÚS 22/06.

Nad rámec uvedeného, dňa 16. 7. 2023 som elektronicky prostredníctvom e-mailu podala na Kanceláriu Ústavného súdu Slovenskej republiky (info@ustavnysud.sk) žiadosť o sprístupnenie informácií podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám v znení neskorších predpisov, týkajúce sa rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky a to konkrétne koľko nálezov, týkajúcich sa porušenia práva vlastníť a pokojne užívať majetok bolo vydaných Ústavným súdom Slovenskej republiky od roku 2021 do dátumu podania mojej žiadosti ako aj aké finančné zadost'učinenie bolo s'ťažovateľom v týchto nálezoch Ústavným súdom Slovenskej republiky priznané.

Dňa 25. 7. 2023 bola moja žiadosť zo strany Ústavného súdu Slovenskej republiky vybavená a to prostredníctvom zaslania tabuľky s uvedením spisových značiek, mien sudcov, dátumov predbežného prerokovania s'ťažností ako aj výška priznaného finančného zadost'učinenia. Z uvedenej tabuľky vyplýva, že Ústavný súd Slovenskej republiky priznal zo 40 prípadov –štyrikrát finančné zadost'učinenie.

V prípade nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky, IV. ÚS 51/2019 (priznané finančné zadost'učinenie vo výške 7.000 Eur) z ústavnej s'ťažnosti, napadnutého uznesenia krajského súdu a pripojeného spisu všeobecného súdu vyplýva, že na prvostupňovom súde bolo vedené trestné konanie, v ktorom sú obvinenými aj dvaja synovia s'ťažovateľky. Obvineným bol aj jej manžel. Označené trestné konanie bolo vedené pre podozrenie zo spáchania trestného činu skrátenia dane a poistného, nedovolenej výroby liehu a falšovania a pozmeňovania kontrolných technických opatrení na označenie tovaru formou spolupáchateľstva. V štádiu prípravného konania bola v rodinnom dome s'ťažovateľky a jej manžela vykonaná domová prehliadka, pri ktorej boli zaistené aj v trezore uložené finančné prostriedky. S'ťažovateľka v priebehu trestného konania opakovane žiadala prvostupňový súd o zrušenie zaistenia a vydanie zaistených peňažných prostriedkov v sume 147.716,26 Eur (resp. ich časti), dôvodiac najmä tým, že tieto peňažné prostriedky nepochádzajú z trestnej činnosti a sú sčasti v jej výlučnom vlastníctve a sčasti v bezpodielovom vlastníctve s'ťažovateľky a jej manžela. Okresný súd (všetky) žiadosti s'ťažovateľky o zrušenie zaistenia peňažných prostriedkov zamietol. Ústavný súd Slovenskej republiky uviedol, že *„zaistené peňažné prostriedky možno vo vzťahu k s'ťažovateľke považovať za jej majetok v zmysle čl. 20 ústavy i čl. 1 dodatkového protokolu. Tieto peňažné prostriedky neboli (dosiaľ) zabavené, iba „dočasne“ zaistené, preto možno v zmysle čl. 1 dodatkového protokolu hovoriť o zásahu do užívania majetku (pozri aj I. ÚS 122/2018, rozhodnutie o neprijateľnosti vo veci Arcuri a ďalší proti Taliánsku z 5. 7. 2001, s'ťažnosť č. 52024/99). [...] Neúmerne a nedôvodne predlžovanie trestného konania môže mať podľa názoru ústavného súdu za následok neprimeraný zásah do vlastníckeho práva zúčastnenej osoby, čo bude potrebné posúdiť vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti danej veci (porov. nálezy Ústavného súdu Českej republiky vo veciach II. ÚS 642/07, III. ÚS 1396/07 a I. ÚS 818/20). [...] Ako už bolo uvedené, pri dlhotrvajúcom zaistení je potrebné skúmať a zohľadniť okrem iného aj faktor existencie zbytočných priedahov v príslušnom súde konaní, resp. jeho neúmerne a nedôvodné predlžovanie. Totiž, všetky zákonom predpokladané zásahy do základných práv je potrebné interpretovať ústavne konformným spôsobom, a to aj v rámci medzinárodných záväzkov, ktoré na seba Slovenská republika prebrala.“*

2. OCHRANA MAJETKU Z POHLADU ESLP

Pri výklade pojmu „majetok“ je v tomto prípade potrebné postupovať nezávisle od vnútroštátnej legislatívy Slovenskej republiky (ako aj iných členských štátov), nakoľko ESLP nemôže rozhodovať o tom, či vlastnícke právo existuje podľa slovenského práva a vnútroštátnej úpravy. Jeho rozhodnutia sa subsumujú pod existenciu vlastníckych práv v intenciách Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, pričom pojem „majetok“ je možné vykladať skutočne veľmi široko.

Definíciu pojmu „majetok“ v zmysle Dodatkového protokolu možno považovať za kľúčovú. Existujú tri základné princípy, v súlade s ktorými sa musí užívanie majetku realizovať.

V úvodnej vete Dodatkového protokolu je obsiahnutý všeobecný princíp pokojného užívania majetku, na ktorý má právo každá fyzická, ako aj právnická osoba. Nasledujúca veta označuje druhý princíp, podľa ktorého je možné vlastníctvo odňať, aj keď len v nevyhnutných prípadoch za splnenia určitých podmienok. Posledná veta upravuje tretí princíp, v zmysle ktorého môžu mať členské štáty Európskej únie kontrolu nad užívaním majetku. Prvé pravidlo teda vyjadruje generálnu klauzulu, podľa ktorej má každá fyzická a právnická osoba právo vlastniť a pokojne užívať svoj majetok. Druhé a tretie pravidlo vyjadruje výnimku z prvého pravidla, podľa ktorej je možné obmedziť právo pokojného užívania majetku. Podané sťažnosti na ESLP sú posudzované najmä z hľadiska dodržania pravidiel v druhej a tretej vete.

Vo veci *Knieža Hans-Adam II. Lichtenštajnský proti Nemecku* ESLP uviedol, že „majetkom“ podliehajúcim ochrane Dodatkového protokolu tak môžu byť „majetky existujúce“ alebo „majetkové hodnoty“ vrátane pohľadávok, vo vzťahu ku ktorým má jednotlivец aspoň legitímne očakávanie získania efektívneho užívania vlastníckeho práva.¹³ Podľa Dohovoru ESLP chráni majetkové práva (teda práva už existujúce), no negarantuje ich budúce získanie. Z rozhodnutia *Marckx proti Belgicku* vyplýva, že vlastnícke právo pani Marckx je Dodatkovým protokolom chránené, avšak právo jej dcéry, ktoré môže raz v budúcnosti vzniknúť, a teda nie je presne časovo určené, pod ochranu Dodatkovým protokolom nespadá.¹⁴

Výnimkou z princípu, že sťažovateľ sa môže dovolávať len ochrany už existujúceho vlastníckeho práva, je zásada legitímneho očakávania, ktorá musí byť založená na platných a účinných právnych aktoch. Vo vzťahu k predmetu očakávania musí byť preukázaná vysoká pravdepodobnosť vzniku nároku v budúcnosti. Nepostačuje iba možnosť vzniku alebo nádej, že nárok v budúcnosti vznikne.¹⁵

ESLP uviedol v rozhodnutí *Glaser proti Českej republike*, že legitímne očakávanie musí byť konkrétnejšej povahy a musí byť založené na ustanoveniach právneho predpisu alebo ustálenej judikatúre vo vnútroštátnom poriadku.¹⁶

¹³ Rozsudok ESLP z 12. 7. 2001 v konaní o sťažnosti č. 42527/98 vo veci *Knieža Hans-Adam II. Lichtenštajnský proti Nemecku*.

¹⁴ Rozsudok ESLP z 13. 6. 1979 v konaní o sťažnosti č. 6833/74 vo veci *Marckx proti Belgicku*.

¹⁵ SVÁK, c. d., s. 507; Rozsudok ESLP z 23. 11. 1983 v konaní o sťažnosti č. 8919/80 vo veci *Van der Mussle proti Belgicku*.

¹⁶ Rozsudok ESLP z 14. 2. 1998 v konaní o sťažnosti č. 55179/00 vo veci *Glaser proti Českej republike*.

Pojem „legitímne očakávanie“ ESLP použil prvýkrát vo veci *Pine Valley Developments Limited a ďalší proti Írsku*. V predmetnej veci sa dve írské spoločnosti, ktoré pôsobia na trhu s nehnuteľnosťami, dostali do likvidácie v dôsledku rozhodnutia najvyššieho súdu, ktorý povolenie ministerstva pre miestnu správu k nákupu pozemku s cieľom výstavby obchodného domu vyhlásil za neplatné *ab initio*. Sťažovatelia podali sťažnosť, pričom v predmetnom vznikla prvotná otázka, či spoločnostiam vôbec vzniklo právo s pozemkom disponovať a či možno v ich prípade hovoriť o zásahu do práva pokojne užívať majetok. Na túto otázku ESLP odpovedal kladne, keďže keď spoločnosť Pine Valley kúpila pozemok, spoliehala sa na povolenie, ktoré bolo riadne zaregistrované v registri. Spoločnosti teda mohli dôvodne očakávať, že budú môcť realizovať svoje podnikateľské aktivity, v čom videl ESLP prvok vlastníckeho práva podľa účelu Dodatkového protokolu.¹⁷

ESLP rozvinul pojem „legitímneho očakávania“ v rozsudku *Stretch proti Spojenému kráľovstvu*¹⁸ a v rozsudku *Pressos Compania Naviera S.A. a ďalší proti Belgicku*.¹⁹

Podľa rozhodnutia vo veci *Slivenko a ďalší proti Lotyšsku* sa za majetok považuje existujúci nárok alebo pohľadávka vrátane nároku, pri ktorom vie osoba preukázať legitímne očakávanie jeho vzniku a získania v budúcnosti. Aj keď Dodatkový protokol nezaručuje podľa judikatúry ESLP právo na získanie majetku, neznamená to, že by nemalo byť zaručené právo žalobcov na ochranu už získaného majetku.²⁰

ESLP teda poskytuje ochranu aj legitímnemu očakávaniu, že dôjde k nadobudnutiu určitej „majetkovej“ hodnoty. Práve v takýchto prípadoch slúži koncept legitímnych očakávaní ako „posledná možnosť“ ako rozšíriť pojem „majetku“, a tým aj ochranu podľa Dodatkového protokolu na nielen už existujúci majetok, ale aj na dostatočne odôvodnené majetkové nároky. (rozsudok ESLP vo veci *Koivusaari a ďalší proti Fínsku*, s. 14 a 15).

V judikatúre ESLP sa doktrína legitímnych očakávaní v podstate vzťahuje na ochranu majetku garantovanú Dodatkovým protokolom (napr. v rozhodnutí ESLP *Anhauser-Busch Inc. proti Portugalsku*,²¹ *Gratzinger a Gratzingerova proti Česku*,²² *Leeds Permanent Building Society a Yorkshire Building Society proti Spojenému kráľovstvu*²³).

Princíp legitímnych očakávaní je teda súčasťou princípu právnej istoty podľa práva Európskej únie, pričom vychádza z vnútroštátneho práva. Vyjadruje tiež myšlienku, že orgány verejnej moci majú nielen dodržiavať zákony, ale tiež svoje sľuby a očakávania, o ktorých vznik sa zaslúžili. Podľa doktríny legitímnych očakávaní tí, ktorí konajú

¹⁷ Rozsudok ESLP z 29. 11. 1991 v konaní o sťažnosti č. 12742/87 vo veci *Pine Valley Developments Limited a ďalší proti Írsku*.

¹⁸ Rozsudok ESLP z 24. 6. 2003 v konaní o sťažnosti č. 44277/98 vo veci *Stretch proti Spojenému kráľovstvu*.

¹⁹ Rozsudok ESLP z 20. 11. 1995 v konaní o sťažnosti č. 17849/91 vo veci *Pressos Compania Naviera S.A. a ďalší proti Belgicku*.

²⁰ Rozsudok ESLP z 9. 10. 2003 v konaní o sťažnosti č. 48321/99 vo veci *Slivenko a ďalší proti Lotyšsku*.

²¹ Rozsudok ESLP z 11. 1. 2007 v konaní o sťažnosti č. 73049/01 vo veci *Anhauser-Busch Inc. proti Portugalsku*.

²² Rozsudok ESLP z 10. 7. 2002 v konaní o sťažnosti č. 39794/98 vo veci *Gratzinger a Gratzingerová proti Česku*.

²³ Rozsudok ESLP z 23. 10. 1997 v konaní o sťažnosti č. 21319/93, 21449/93, 21675/93, 21319/93, 21449/93 a č. 21675/93 vo veci *Leeds Permanent Building Society a Yorkshire Building Society proti Spojenému kráľovstvu*.

v dobrej viere na základe zákona, by mali mať zachované ich legitímne očakávania. V prípade žalobcov ide o legitímne očakávanie, že dôjde k odstráneniu protiprávneho konania zo strany žalovaných, a to rozhodnutím príslušného súdu.

Veľmi zaujímavé je rozhodnutie ESLP, Veľkej komory vo veci *Oneriyildiz c. Turquie*. V danom prípade si sťažovateľ postavil pri verejnej skládke odpadu na verejnom pozemku v Istanbule „ubytovanie“, v ktorom dlhší čas žil aj so svojou rodinou, a v ktorom došlo k výbuchu metánu, ktorý zabil niekoľko členov rodiny a zničil ubytovanie. V sťažnosti si ESLP kládol otázku, či toto ubytovanie, ktorého sťažovateľ nebol vlastníkom, môže byť s ohľadom na fakt, že daná situácia bola verejnými orgánmi tolerovaná, považované za majetok v zmysle Dodatkového protokolu. ESLP judikoval, že predmetné ubytovanie vzhľadom na fakt, že v ňom sťažovateľ so svojou rodinou dlhodobo býval, predstavuje určitý ekonomický záujem, ktorý je možný zaradiť pod pojem „majetok“. Aj napriek skutočnosti, že predmetné ubytovanie nebolo legálne, ESLP sa odvolal na to, že pojem majetok má „autonómnu povahu“. K otázke legitímneho očakávania ESLP uviedol, že v danom prípade ide zo strany sťažovateľa len o jednoduchú nádej bez akejkoľvek opory v zákone.²⁴

V rozsudku ESEP vo veci *Immobiliare Saffi proti Taliansku* (sťažnosť č. 22774/93) ESEP konštatoval, že v dôsledku prietáhov v súdnom konaní bolo porušené aj právo sťažovateľa na pokojné užívanie majetku Dodatkového protokolu. V dotknutej veci ako následok nečinnosti a neefektívnej činnosti porušovateľa sťažovateľ nemôže riadne užívať majetok po celkovú dobu súdneho konania: „Zásah porušovateľa do práva sťažovateľa vlastníť majetok neobstojí v Engel teste – teste legality, legitimacy a proportionality a preto je v celom rozsahu nezákonný.“ Nenaplnenie len jedného z Engel kritérií (legalita, legitimita, proporcionalita) teda znamená, že zásah nemožno považovať za prípustný.²⁵

Na tomto mieste je preto tiež vhodné poukázať na rozhodnutie ESEP vo veci *Bellet proti Francúzsku*²⁶ alebo *M.D. a spol. proti Malte*,²⁷ kde uvádza, že: „Miera prístupu k spravodlivosti priznaná vnútroštátnou legislatívou musí byť tiež dostatočná na to, aby jednotlivcovi zaručila ‚právo na súd‘, berúc do úvahy princíp právneho štátu v demokratickej spoločnosti. Aby bolo právo na prístup k spravodlivosti efektívne, musí mať jednotlivec nepochybnú a prakticky realizovateľnú možnosť napadnúť akt, ktorým sa mu zasiahlo do jeho práva.“

ESEP judikoval, že súdne konania, ktoré trvajú niekoľko desaťročí, ak zabráňujú v riadnom užívaní vlastníctva, majú povahu porušenia práva na pokojné užívanie majetku v zmysle prvého princípu (Rozhodnutie vo veci *Erkner and Hofauer proti Rakúsku*).²⁸

Žalobcovia sú dôchodcovia, ktorí sú vážne chorí (žalobca 1 trpí závažnou nevyliciteľnou chorobou rakoviny, pričom absolvuje chemoterapie a žalobca 2 je po náročnej

²⁴ Rozhodnutie ESEP, Veľká komora z 30. 11. 2004 v konaní o sťažnosti č. 48939/99 vo veci *Oneriyildiz proti Turecku*.

²⁵ Rozsudok ESEP z 23. 9. 1993 v konaní o sťažnosti č. 22774/93 vo veci *Immobiliare Saffi proti Taliansku*.

²⁶ Rozsudok ESEP z 4. 12. 1995 v konaní o sťažnosti č. 23805/94 vo veci *Bellet proti Francúzsku*.

²⁷ Rozsudok ESEP z 17. 7. 2012 v konaní o sťažnosti č. 64791/10 vo veci *M.D. a spol. proti Malte*.

²⁸ Rozsudok ESEP z 23. 4. 1987 v konaní o sťažnosti č. 9616/81 vo veci *Erkner and Hofauer proti Rakúsku*.

operácii srdca a žalúdka) a preto im patrí právo na osobitnú ochranu a aj vzhľadom k rozhodnutiu ESLP vo veci *X proti Francúzsku*: „*Od úradov sa vyžaduje mimoriadna starostlivosť v prípade žiadateľa, ktorý trpí ‚nevyliciteľnou chorobou‘ a má ‚skrátenú priemernú dĺžku života‘*.“²⁹

V prípadoch, keď sťažovateľ tvrdil, že dĺžka konania sama osebe predstavovala pokračujúci zásah do vlastníckeho práva, ESLP rozhodol, že je nevyhnutné preskúmať dĺžku namietaného konania podľa čl. 1 Dodatkového protokolu (Rozhodnutie ESLP vo veci *Zanghì proti Taliansku*³⁰), pričom v prípadoch týkajúcich sa mimoriadne dlhých konaní ESLP rozhodol, že ich zdĺhavé vedenie (*Kunic proti Chorvátsku*,³¹ *Machard proti Francúzsku*³²), alebo iné opatrenia prispievajúce k omeškaniu (*Immobiliare Saffi proti Taliansku*), mali tiež priamy vplyv na právo sťažovateľov na pokojné užívanie ich „majetku“.

3. ZÁVER

Hlavným cieľom tohto článku bolo v jeho rozsahu priblížiť čitateľovi systém ochrany vlastníckeho práva v kontexte vnútroštátnej úpravy, ako aj úpravy ESLP. Ako z vyššie uvedeného vyplýva, napriek tomu, že ochrana vlastníckeho práva je poskytovaná aj na vnútroštátnej úrovni, jej koncepcia je mierne odlišná od tej európskej. Pojem „majetok“ prekročil svoju klasickú definíciu a v priebehu dlhých rokov na základe rozsiahlej judikatúry ESLP získal autonómnu povahu, pričom umožňuje chrániť aj tie majetkové práva, ktoré na vnútroštátnej úrovni nespádajú pod túto ochranu, a to v podobe inštitútu „legitímne očakávanie“.

V prípade žalobcov je zrejmé, že podanie ústavnej sťažnosti pre porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 38 ods. 2 Listiny, ako aj práva na prejednanie svojej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru bolo opodstatnené (čo potvrdzuje aj vydaný nález Ústavného súdu Slovenskej), nakoľko za toto porušenie a nehmotnú ujmu v podobe intenzívneho zásahu do ich základných ľudských práv zodpovedá práve príslušný prvostupňový súd, ktorý mimochodom do dnešného dňa počas vyše jedenástich rokov (a napriek vydanému nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky a „príkazu“ Ústavného súdu slovenskej republiky konať) nie je schopný rozhodnúť a okrem iného ukončiť tak dlhoročný stav právnej neistoty žalobcov. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prietáhov podľa právnej úpravy je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp civilného sporového konania v čl. 17 Civilného sporového poriadku, podľa ktorého súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, pričom predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb.

²⁹ Rozsudok ESLP z 31. 3. 1992 v konaní o sťažnosti č. 18020/91 vo veci *X proti Francúzsku*.

³⁰ Rozsudok ESLP z 10. 2. 1993 v konaní o sťažnosti č. 11491/85 vo veci *Zanghì proti Taliansku*.

³¹ Rozsudok ESLP z 1. 9. 2005 v konaní o sťažnosti č. 22344/02 vo veci *Kunic proti Chorvátsku*.

³² Rozsudok ESLP z 25. 4. 2006 v konaní o sťažnosti č. 42928/02 vo veci *Affaire Machard proti Francúzsku*.

Na druhej strane je nutné uviesť, že nie v každom prípade je dôvodné spájať povinnosť súdu postupovať a rozhodnúť vec v primeranej lehote s porušením majetkového práva. Prípád žalobcov nie je porovnateľný napr. s vecou *Immobiliare Saffi proti Taliansku*, pretože v ich prípade nie je prítomný žiadny verejnoprávny prvok obdobný zákonnému pozastaveniu výkonu príkazov na vystaňovanie vo vzťahu k neplatiacim nájomníkom (bod 46). Priebeh a celková dĺžka súdneho konania nenasvedčujú možnosti zásahu do majetkového práva obdobným spôsobom ako v odkazovanom prípade.

V prípade žalobcov nejde o prípad extrémnych prieťahov v súdnom konaní. Napadnuté konanie na prvostupňovom súde bolo poznačené zbytočnými prieťahmi, o čom svedčí aj nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, avšak stupeň extrémnych prieťahov aj pri celkovej dĺžke konania nebol Ústavným súdom Slovenskej republiky konštatovaný. Pre lepšiu orientáciu k extrémnej dĺžke konania možno dať do pozornosti judikatúru Ústavného súdu Slovenskej republiky (I. ÚS 100/03, I. ÚS 345/2014, I. ÚS 250/2020, III. ÚS 164/2021).

Nesporná je však v tomto prípade tá skutočnosť, že napriek tomu, že žalobcovia sú legitímnymi vlastníkami daných pozemkov, žalovaní tieto pozemky užívajú bez akéhokoľvek oprávnenia, bez súhlasu žalobcov a ešte aj zadarmo, pričom súd v danej veci nekoná napriek vydanému nálezu zo strany Ústavného súdu Slovenskej republiky.

V rozsudku ESĽP vo veci *Luordo proti Taliansku* Európsky súd pre ľudské práva posudzoval zásah do práva na ochranu majetku sťažovateľa v konkurznom konaní a dospel k záveru, že zásah síce mal zákonný základ a sledoval legitímny cieľ, avšak vzhľadom na jeho viac ako 14-ročné trvanie ho nebolo možné považovať za primeraný.³³

Ak by Ústavný súd ústavnú sťažnosť žalobcov ako sťažovateľov v časti smerujúcej k vysloveniu porušenia ich práv vlastníť a pokojne užívať majetok odmietol s argumentáciou, že súdne konanie netrvá mimoriadne dlho a s prihliadnutím na už konštatované porušenia práv nálezom, žalobcovia majú možnosť podať sťažnosť na Európsky súd pre ľudské práva, ktorý preskúma všetky (jemu známe) okolnosti prípadu, ako aj celé súdne konanie od podania žaloby žalobcov s dôrazom na postup príslušného prvostupňového súdu.

JUDr. Katarína Drobná, LL.M.
Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy
katarina.drobna@paneurouni.com

³³ Rozsudok ESĽP z 17. 7. 2003 v konaní o sťažnosti č. 32190/96 vo veci *Luordo proti Taliansku*.